

ОКАЗІОНАЛІЗМИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ**NONCE WORDS IN SOCIAL NETWORKS: TRANSLATION ASPECT****Никитченко К.П.,***orcid.org/0000-0003-4938-5290**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри англійської філології і перекладу імені професора І.В. Корунця
Київського національного лінгвістичного університету*

Стаття присвячена розгляду особливостей передачі okazionalizmів найпоширеніших соціальних мереж Facebook, Instagram та Twitter в україномовному перекладі. Актуальність наукової розвідки визначається, по-перше, загальною спрямованістю досліджень на аналіз соціальних мереж та, по-друге, інтересом до перекладознавчого аспекту в умовах глобалізації. У мовознавчій науці допоки відсутні дослідження okazionalizmів, утворених блогерами Інтернет-платформ, як і їх перекладу, проте потреба в цьому вже існує. Підтвердженням тому слугують чисельні статті у ЗМІ, що висвітлюють нові пости чи твіти політиків, громадських діячів або знаменитостей. Перекладач стикається зі значними труднощами під час перекладу таких текстів, бо вони зазвичай нагромаджені сленговими неологізмами, скороченнями та okazionalizmami. Останні й викликають найбільші труднощі в перекладі, що і послужило вибором об'єкта цього дослідження. З метою висвітлення проблем перекладознавчого характеру розглянуто загальнолінгвістичні засади творення okazionalizmів, описано чинники, які зумовлюють появу цих новотворів у соцмережах, окреслено новий статус okazionalizmів та їх детермінантні риси. Аналіз матеріалу дослідження дав змогу виділити способи перекладу okazionalizmів соціальних мереж, а саме: транслітерація та транскрибування новотвору, адаптивне транскодування, створення okazionalizmu в мові перекладу, функціональна заміна, описовий переклад, семантична експлікація, нульове транскодування, опущення, калькування, аналоговий переклад та надання узальному слову іншого значення. Окрім того, обґрунтовано доцільність застосування кожного способу перекладу okazionalizmів у конкретних умовах задля ефективного відтворення всіх імпліцитних та експліцитних смислів. Публікація актуалізує питання вивчення перекладацьких прийомів відтворення okazionalizmів українською мовою, а результати дослідження стануть у пригоді освітянам, журналістам та перекладачам.

Ключові слова: okazionalizm, спосіб творення, соціальна мережа, переклад, транскодування.

The article focuses on the peculiarities of the transfer of nonce words of the most popular social networks Facebook, Instagram and Twitter in Ukrainian translation. The relevance of the scientific paper is determined, firstly, by the general focus of research on the analysis of social networks and, secondly, by the interest in the translation aspect in the context of globalization. In linguistics, there are no studies of nonce words created by bloggers on Internet platforms, as well as their translation, but the need for this already exists. It is confirmed by numerous articles in the media covering new posts or tweets of politicians, public figures or celebrities. The translator faces significant challenges in translating such texts, as they are usually piled with slang neologisms, abbreviations and nonce words. The latter causes the greatest difficulties in translation, which was the reason for choosing the object of this study. In order to highlight the problems of translation nature, the general linguistic principles of creating nonce words are considered, the factors that determine the appearance of these innovations in social networks are described, and the new status of nonce words and their determinant features are outlined. The analysis of the research material made it possible to identify the ways of translating nonce words of social networks, namely: transliteration and transcription of a new formation, adaptive transcoding, the creation of a nonce word in the language of translation, functional replacement, descriptive translation, semantic explication, zero transcoding, omission, calque, translation by analogue, and adding more meanings to the usual word. In addition, the expediency of applying each method of translation of nonce words in specific conditions for the effective reproduction of all implicit and explicit meanings is substantiated. The publication actualizes the issue of studying the translation methods of reproducing nonce words in the Ukrainian language, with the results of the research being useful for educators, journalists and translators.

Key words: nonce word, way of word-formation, social network, translation, transcoding.

Постановка проблеми. На початку свого існування соціальні мережі були суто інструментом для розваг та спілкування між друзями чи знайомими. Проте в останні роки соцмережі просто «вибухнули»: за даними щорічного звіту Global Digital 2021, більше половини всього населення планети використовують соцмережі [19]. Нині соцмережі – це і політичний інструмент, і платформа для ведення бізнесу, це інформаційний портал, місце, де можна вільно висловлювати думки та спілкуватися з однодумцями.

Випадки, коли на англійськомовному сайті новин BBC чи україномовному ТСН у стрічці новин знаходимо статтю про новий сторіз відомої особистості, не є поодинокими. ЗМІ часто висвітлюють новини, покладаючись на соцмережі як на надійне першоджерело. Відповідно, пости в соціальних мережах як невід'ємна складова частина новин такого роду потребують перекладу. Щобільше, самі соцмережі, наприклад Instagram, запроваджують автоматичний переклад тексту, аби збільшити кількість користувачів та їх

активність. Здебільшого такий переклад виглядає доволі кострубатим, адже мова соцмереж викликає значні труднощі в процесі перекладу, що пов'язано з використанням сленгових неологізмів соціальних мереж, скорочень та okazіоналізмів.

Під час створення контенту блогери прагнуть 1) сподобатися користувачам та отримати якомога більше підписників, завоювати їх авторитет, 2) передати нові знання та інформувати про власну позицію, 3) спонукати користувача до певних дій (зокрема комерційних), 4) створити певний настрій чи викликати емоційний стан і т.д. У цьому зв'язку блогер креативно підходить до написання тексту та часто створює нові слова – okazіоналізми, – щоб привернути увагу та створити ефект новизни.

У лексикологічних дослідженнях чільне місце завжди було здебільшого відведене вивченню неологізмів як одиниць, що активно поповнюють словниковий склад мови, тоді як роль okazіоналізмів довгий час нівелювалась. Така тенденція не є безпідставною: традиційно вважається, що вживання okazіоналізмів обмежується лише одним випадком, це, як правило, «максимально недовговічне новоутворення» [15, с. 364–365] створене, аби заповнити лексичну прогалину в мові.

Однак протягом останнього десятиліття підхід до тлумачення природи okazіоналізмів докорінно змінився. Так, В. Гуз висуває і доводить гіпотезу, що (у 80% випадків) okazіоналізми насправді не є девіантними, вони не залежать від контексту і можуть лексикалізуватися [14, с. 236], що дає підстави говорити про їх поліфункціональність та відтворюваність. Відповідно, такі слова зустрічаються дедалі частіше, а особливо в добу постмодернізму, для якого характерні пошук інноваційних форм вираження думки та мовна гра. Ця проблема набуває актуальності і в перекладознавчій науці, особливо з позицій перекладності і неперекладності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивчення okazіоналізмів у мовознавстві має давню традицію, оскільки це поняття є одним із найсуперечливіших та привертає увагу таких вчених, як М.Г. Бабенко, О.А. Земська, Ж.В. Колоїз, В.В. Лопатін, О.Г. Ликов, О.В. Ребрій, О.М. Турчак, П. Стекауер та ін. Ними схарактеризовано сутнісні ознаки поняття «okazіоналізм», класифіковано їх види, способи творення та описано функції, як і особливості вживання в різних типах дискурсів. Останнім часом питання перекладу okazіоналізмів стають колом інтересів численних науковців, серед яких варто виокремити О.Л. Клименко, Т.Р. Левицька, О.В. Поздєєва,

Н.С. Рибалка, попри те проблема особливостей відтворення okazіоналізмів потребує науково-теоретичного та практичного висвітлення.

Постановка завдання. Завданням цієї наукової розвідки є розгляд особливостей відтворення okazіоналізмів найпопулярніших соціальних мереж Facebook, Instagram та Twitter засобами української мови.

Виклад основного матеріалу. Одним із найбільших викликів для перекладача є відтворення саме okazіоналізмів. Це зумовлено, перш за все, відсутністю готового еквівалента в мові перекладу: такі авторські новотвори потребують від перекладача «певних когнітивних зусиль та нестандартного мислення» [3, с. 53]. Оригінальність та індивідуальність okazіоналізмів, що створені інноваційною зміною форми чи маніпуляціями з ідіомами [7, с. 415], здебільшого зумовлює об'єктивні труднощі: як передати нове знання, зберігши новизну та незвичайність із максимальним ефектом впливу на читача за умови докорінно різної будови мов, різних мовних конструкцій та засобів передачі нових денотативних чи конотативних компонентів значення.

Потенційні проблеми в процесі перекладу пов'язані і з декодуванням семантичної структури okazіоналізмів. Цей процес має суб'єктивний характер, адже okazіоналізми не зареєстровані у словниках, а контекст передбачає множинність трактувань. Таким чином, адекватність перекладу залежить від того, як реконструював значення перекладач, чи правильно він інтерпретував асоціації [4, с. 107], чи вистачить у нього фонових знань, аби виявити всі імпліцитні смисли.

Тому для інтерпретації та відтворення okazіоналізмів у перекладі визначальними є не тільки контекст і ситуація, а й володіння перекладачем білінгвальною (знання структури мови оригіналу і перекладу), перекладацькою (знання з теорії перекладу), екстралінгвістичною (галузеві та фонові знання), особистісною (поведінкові та пізнавальні механізми) та стратегічною компетенціями (вміння координувати всі вище перераховані складники) [5]. Контекст, а разом із тим парадигматичні та синтагматичні відношення, в які вступає okazіоналізм, допомагають звузити коло можливих інтерпретацій, проте вибір єдино правильного значення okazіоналізму стоїть за перекладачем.

Узагальнивши та підсумувавши наукові доробки з проблематики, можемо виділити способи перекладу okazіоналізмів соціальних мереж.

1. Транслітерація та транскрибування новотвору. Це перекладацькі прийоми, що базуються на передачі графічного образу чи звукової форми

іноземного слова. Цей спосіб використовується в разі відтворення okazіоналізмів – власних назв, okazіоналізмів-імен, об'єктів тощо. Такі перекладені okazіоналізми часто потребують додаткових пояснень чи уточнень, як і okazіоналізм *Jeff Bozo*, який буде описано нижче.

2. Практичне транскрибування, або перекладацька транскрипція (в інших термінах адаптивне транскодування), використовується, якщо звичайної транслітерації чи транскрипції замало, аби новоутворене слово звучало природно. У результаті мають місце певні адаптації морфем чи лексем до лексико-граматичних норм вихідної мови.

Ця перекладацька трансформація використана під час перекладу okazіоналізму *Rococo's Basilisk* – *Василіск Рококо*, де відбувається видозміна звуку *B* [b] на [в] в українській мові. Ймовірно, перекладач вдався до такої адаптації, щоб зберегти благозвучність та прибрати зайві асоціації. До речі, саме цей okazіоналізм «познайомив» Ілона Маска з майбутньою дружиною – канадською співачкою Граймс. У 2018 році, як зізнається сам Ілон Маск, йому на думку спало жартівливе словосполучення *Rococo's Basilisk* і він вирішив зауглити цей вираз. Як виявилось, це словосполучення вже існувало. У 2015 році Граймс вирішила пожартувати та виклала у Twitter фото в бальній сукні та фіолетовій перуці з підписом: *Rococo's Basilisk*, okazіоналізм, заснований на грі слів *Rococo* (назва мистецького стилю XVIII ст.) і *Roko's Basilisk* (уявний експеримент, відповідно до якого недоброчливий штучний інтелект хоче покарати тих, хто в минулому знав про можливість його створення, але не сприяв цьому).

Варто зазначити, що вищеописаний приклад свідчить про те, що okazіоналізми можуть виникати в уяві не тільки однієї особистості та можуть бути не прив'язаними до контексту.

3. Створення okazіоналізму в мові перекладу, що зазвичай відбувається за аналогією до мови оригіналу. Цей спосіб перекладу можна проілюструвати таким реченням: “*Biden, Blinken, Yellen – what is this, a gerundocracy?*” [9] – “*Байден, Блінкен, Єллен – що це, герундократія?*”. Okazіоналізм *gerundocracy* утворений на основі мовної гри зі словом *gerontocracy* (геронтократія), тобто «формою державного управління, в якій влада належить особам, що за віком перевершують основний вік працездатного населення країни» [1]. У результаті накладання слів *gerund* (герундій) та *gerontocracy* утворюється нове слово, що має значення «форма державного управління, в якій влада належить особам, прізвища яких закінчуються на -ен».

4. Описовий переклад – це такий спосіб перекладу, за якого okazіоналізм замінюється словосполученням чи реченням, що експлікує його значення. Переклад okazіоналізмів дескриптивним шляхом є доволі точним, проте може бути об'ємним та громіздким, тому застосування описового перекладу видається доцільним, якщо переклад є «неможливим через відсутність адекватних відповідників у мові перекладу» [2, с. 68] або всі інші способи не ефективні, наприклад:

'Meghan Markling' the hair is apparently a thing now #squad #notaseasyasitlooks #poorharry [17].

Неологізм *to Meghan Markle*, утворений у 2020 році за допомогою конверсії антропоніма, вже перекладений українською мовою шляхом практичного транскрибування як *меганмарклити* – «цінувати себе та своє психічне здоров'я настільки, аби піти з оточення, в якому тебе не сприймають або не воліють бачити як особистість» [5]. Втім, використання готової лексеми в цьому контексті здатне породжувати непотрібні асоціації та конотативні відтінки, адже фраза вживається в зовсім іншому значенні: *Укласти волосся, як у Меган Маркл – безсумнівно, заради тебе це завдання #армія #нетаклегкояквигладає #біднийгаррі*.

5. Функціональна заміна – це така граматична трансформація, за якої відбувається зміна частини мови через відсутність прямих відповідників. Як приклад можна навести іменник-okazіоналізм *complexifier*, створений Джеффом Безосом у 2019 році на основі запозичення з французької мови, який у перекладі замінено на дієслівну фразу: “*My ownership of the Washington Post is a complexifier for me*” [13] – “*Те, що я володію газетою Washington Post, ускладнює мені життя*”.

Створене слово одразу викликало чималий інтерес у користувачів Твіттера: “*Okay but is “complexifier” actually a real word or....*” [11], що свідчить про новизну okazіоналізму.

6. Уточнюючий переклад, або семантична експлікація, передбачає переклад okazіоналізму, що доповнюється поясненням. Так, Дональд Трамп присвятив Джеффу Безосу глузливиий твіт, в якому викривив прізвище останнього, додавши негативну конотацію, адекватно відтворити яку в перекладі можливо лише шляхом ампліфікації: “*So sorry to hear the news about Jeff Bozo being taken down by a competitor whose reporting, I understand, is far more accurate than the reporting in his lobbyist newspaper, the Amazon Washington Post. Hopefully the paper will soon be placed in better & more responsible hands!*” [10] – “*Мене дуже засмутила звістка про те, що Джеффа Бозо (bozo – англ.*

«лопух», «бовдур» – додано коментар) принизили конкуренти, які, наскільки я розумію, висвітлюють події набагато достовірніше, ніж його лобістська газета *Amazon Washington Post*. Сподіваюся, незабаром вона опиниться в більш підходящих і відповідальних руках!».

7. Опущення / нульовий переклад спрямований на вилучення okazionalizmu через ускладненість, надмірність чи не раціональність його використання в мові перекладу за умови, що це не заважає сприйняттю інформації.

Attempting to look like I have my S.H and one T together for the old highlights reel again... [18] – *Намагаюся виглядати так, ніби я взяла себе в руки і знову готова до старих просвітницьких роликів...*

У цьому випадку okazionalizm *have my S.H and one T together*, який утворений від ідіоми *have/get your shit together*, виступає в ролі евфемізму до цієї ж фрази, при цьому жодним чином не змінюючи денотативне значення. У результаті авторська гра зі словами (*S.H and one T* замість доволі поширеного узуального варіанту *sh*t*) залишається поза увагою, проте значення описуваного явища повністю передається.

8. Нульове транскодування – прийом перекладу okazionalizmів українською мовою шляхом їх запозичення в оригінальному вигляді з англійської мови. Не можна не звернути увагу на те, що цей спосіб нерідко застосовується в процесі передачі okazionalizmів, утворених у результаті перекручування слова чи фрази, а також за умови складної морфемної структури слова або у тих випадках, коли okazionalizm вже набув популярності та є впізнаваним за формою.

Наведемо приклад одного з найвідоміших твітів Дональда Трампа, який і досі є об'єктом полеміки: *“Despite the constant negative press covfefe”* [8] – *“Незважаючи на постійне негативне covfefe преси”* [12]. Спочатку слово було сприйняте як друкарський огріх, як неправильне написання слова *coverage*, однак із відмовою президента визнати помилку твіт почали вважати навмис-

ним, а не помилковим. Okazionalizm *covfefe* здобув справжню популярність та нині використовується в різних сферах, приміром, на плакатах протестуючих: *Truth not “covfefe”* [12] – *Правда, а не “covfefe”* [12].

9. Аналоговий, або наближений, переклад передбачає часткове відтворення значення okazionalizmu.

10. Калькування – один із прийомів перекладу, коли складові частини okazionalizmu замінюються буквальними відповідниками в мові перекладу.

11. Переклад шляхом надання слову, що вже існує, ще одного значення.

Останні три способи перекладу не проілюстровані прикладами через їх відсутність у вибірці, проте це не означає, що ці способи не існують. Кожен утворений okazionalizm є унікальним, тому вважаємо доречним включити ці способи до загального переліку задля збереження системності класифікації.

Важливо зазначити, що вибір належного способу перекладу залежить від способу творення okazionalizma в мові джерелі [16, с. 215], що продемонстровано вище.

Висновки. Тексти соціальних мереж мають особливі риси, котрі слід враховувати під час перекладу. Проведене дослідження показує, що одним із таких інструментів блогерів є okazionalizmi. Адекватний переклад okazionalizma залежить від його правильної інтерпретації, яка вимагає наявності різнобічних знань. Залежно від способу творення інновації та її комунікативної цінності використовується відповідний спосіб перекладу: транслітерація/транскрибування, адаптивне транскодування, створення нового okazionalizma під час перекладу, функціональна заміна, описовий переклад, семантична експлікація, нульове транскодування, опущення, калькування, аналоговий переклад, надання узуальному слову іншого значення. Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо у вивченні перекладознавчого аспекту текстів соціальних мереж, як і okazionalizmів зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Геронтократія. *Вікіпедія: вільна енциклопедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%8F> (дата звернення 15.12.2020).
2. Маслова С.Я. Експлікація як спосіб збереження культурної складової неологізмів в англо-українських перекладах. *Львівський філологічний часопис*. 2020. № 7. С. 67–70. <https://doi.org/https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-7.11>
3. Підлужна І.А., Сергієнко М.С. Переклад okazionalizmів у стилістично маркованих контекстах німецького медіа-публіцистичного дискурсу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Філологія*. 2019. Вип. 37. С. 52–57.

4. Поздеева Е.В. Окказиональное слово: восприятие и перевод. На материале произведений русскоязычных и англоязычных писателей : дисс. ... канд. филолог. наук. Пермь, 2002. 203 с.
5. Словотвір. URL: <https://slovotvir.org.ua/words/mehanmarklyty> (дата звернення 18.07.2021).
6. Черноватий Л.М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю «Переклад». Вінниця : Нова Книга, 2013. 376 с.
7. Allais C. Hopper Birthday to you: creativity in art blogs. *Language for specific purposes: research and translation across cultures and media* / ed. by G.E. Garzone, D. Heaney, G. Riboni. Cambridge Scholars Publishing. 2016. P. 412–434.
8. Andrews T.M. Trump targets 'negative press covfefe' in garbled midnight tweet that becomes worldwide joke. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2017/05/31/president-trump-tweets-despite-the-constant-negative-press-covfefe-twitter-explodes/> (дата звернення 10.07.2021).
9. Bauer A.J. Twitter. URL: https://twitter.com/ajbauer/status/1330968713747705856?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1330968713747705856%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5Es1_%ref_url=https%3A%2F%2Fnancyfriedman.typepad.com%2Faway_with_words%2F2020%2F11%2Fnovember-linkfest.html (дата звернення 15.07.2020).
10. Birnbaum E. Trump mocks Amazon's Bezos as 'Jeff Bozo'. URL: <https://thehill.com/homenews/administration/425140-trump-mocks-bezos-as-jeff-bozo> (дата звернення 01.12.2019).
11. Burns Katelyn. Twitter. URL: https://twitter.com/transscribe/status/1093656395600285700?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1093656395600285700%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5Es1_c10&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.nytimes.com%2F2019%2F02%2F08%2Fbusiness%2Fcomplexifier-meaning-definition.html (дата звернення 18.05.2021).
12. Covfefe. Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Covfefe> (дата звернення 18.07.2021).
13. Granville K. Complexifier, Mr. Bezos? Is it a real word, just not in English. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2019/02/08/business/complexifier-meaning-definition.html> (дата звернення 10.07.2021).
14. Guz W. Are nonce words really deviant, context-dependent, and unlexicalizable? *Sound structure and sense: studies in memory of Edmund Gussmann* / ed. by E. Cyran, H. Kardela, B. Szymanek. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2012. P. 223–238.
15. Hohenhaus P. Lexicalization and institutionalization. *Handbook of Word-Formation*, P. Štekauer, and R. Lieber (eds.), 353–373. Dordrecht: Springer. 2005.
16. Holtvian V., Severynychuk I. Nonce vocabulary items as untranslatables or translatables in Ukrainian-English media communication. *Humanity, computers and communication*, Lviv, 22-24 April 2015. P. 213–216.
17. Junderwood Rosie. Instagram. URL: https://www.instagram.com/p/BpH2eJcHXvW/?utm_medium=share_sheet (дата звернення 15.07.2020).
18. Junderwood Rosie. Instagram. URL: https://www.instagram.com/p/BqmOg9uA6kQ/?utm_medium=share_sheet (дата звернення 15.07.2020).
19. Kemp S. Digital 2021: global overview report. *Datareportal*. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2021-global-overview-report> (дата звернення 18.07.2021).